

Kerk-opera in de Paaskerk

‘Herr, wie du willst, so schicks mit mir’ BWV 73

Minstens zeven keer kan Bachminnend Baarn dit jaar rekenen op bekende en minder bekende cantates van de hand van het genie uit Eisenach. Aanstaande zondag 25 januari is de aftrap. De Bach Cantorij Baarn voert dan in de Paaskerk aan de Oude Utrechtseweg cantate 73 uit. De bijbehorende interkerkelijke dienst, waarin ds. Marjan Los voorgaat, begint om 19.30 uur. Als solisten treden aan Erik Janse, tenor, en Bert van de Wetering, bas. Solisten, koor en orkest van de cantorij staan onder leiding van dirigent Bas Ramselaar. Organist is Henk van Zonneveld.

Van het elegante Köthen naar klein Parijs: Leipzig

Toen J.S.Bach in mei 1723 het prinselijke Köthense hof vaarwel zei en het Thomascantoraat in Leipzig aanvaardde, brak voor hem en zijn familie een totaal nieuwe levensfase aan. Hoewel Leipzig heviger dan vergelijkbare steden als Hamburg of Frankfurt had geleden onder de dertigjarige Oorlog (1618-1648) en de ellendige nasleep daarvan, had de stad vanaf 1700 een ongekennde opbloei doorgemaakt. Halverwege de 18de eeuw was Leipzig naast bloeiende koopmansstad onbetwist de intellectuele metropool van Duitsland met een gerenommeerde universiteit, een dynamisch studentenleven en een welvarende burgerij die kon lezen en schrijven. Rijke en invloedrijke koopmansfamilies lieten imposante bouwwerken verrijzen, parken in Franse stijl ontwerpen en legden indrukwekkende kunstcollecties aan. Binnen één generatie was het culturele leven vrijwel compleet veranderd. Leipzig kreeg de vleeiende bijnaam: klein Parijs.

Het ambitieuze stadsbestuur (en dus niet de kerk !) dat Bach benoemde, belastte hem niet alleen met het cantoraat maar daagde hem uit om vanuit zijn positie als muzikaal leider van de vier belangrijkste kerken, de stad extra aanzien te verlenen met een bruisend muziekleven. En natuurlijk nam Bach deze uitdaging aan.

Een kerk-opera in 12 minuten

Vanaf het begin van zijn nieuwe ambt besloot Bach zijn eigen composities als kerkmuziek uit te voeren en daarmee een lang gekoesterde wens in vervulling te laten gaan. Dat betekende in ieder geval ruim zestig cantates in het eerste jaar. Een enorme werkdruk kortom.

Cantate BWV 73 uit de categorie minder bekend is geschreven voor de derde zondag na Driekoningen, toen 23 januari 1724. De volledige titel is: Herr, wie du willst, so schicks mit mir im Leben und im Sterben!

De herkomst van de cantatetekst is onbekend. De evangelielezing voor deze zondag, Mattheüs 8: 1-13 werd wel als leidraad gebruikt, maar dan hoofdzakelijk de eerste 2 verzen en niet de onheilspellende teksten uit de verzen 11 tot en met 13 met daarin het gevreesde gewezen tandengeknars in de buitenste duisternis.....

In het openingsdeel valt op dat naast het gebruikelijke aandeel voor koor en orkest, de vocale solisten tussen de koordelen door, recitatieven zingen. De koordelen zijn gebaseerd op de koraalmelodie ‘Wo Gott der Herr nicht bei uns hält’, een koraaltekst van Kaspar Bienemann (1582) geënt op psalm 124. De ingelaste solistische recitatieven zorgen voor een dramatisch effect: enerzijds is daar de evidente geloofszekerheid die uit de koraalmelodie van het koor

oprijst en anderzijds klinkt de existentiële vertwijfeling of hoopvolle verwachting van het individu in de solistische partijen. Steeds vervullen de hobo's heel subtiel de muzikale brugjes tussen de verschillende fragmenten. Naast deze opmerkelijke vorm valt een motief op van vier noten, gespeeld door strijkorkest en orgel. Aan het slot van dit deel blijkt dat deze noten staan voor de tekst 'Herr, wie du willst'.

De tenor aria is ontspannen en beweeglijk opgebouwd als een trio voor hobo, tenor en continuo. De dalende melodie op het woord 'senke' schildert effectief de vreugde die neerdaalt in het hart. In het middendeel krijgen de woorden 'Hoffnung' en 'zaghaft' (bevreesd) een passende, lange verklanking.

Het harmonisch opvallende basrecitatief is maar een klein opstapje naar de aansluitende aria voor bassolo en strijkorkest. De woorden 'Herr, so du willst', het motto en Leitmotiv van de cantate, vormen hier een terugkerend en berustend tekstbestanddeel. En wel 16 keer. Het expressieve thema op deze tekst wordt begeleid door markante melodische fragmenten in het strijkorkest. In het verloop van de aria past Bach het thema ook fugatisch toe, terwijl de aria onherroepelijk afstevent op de cruciale woorden 'so schlagt ihr Leichenglocken'. Nu geen strijkend orkest meer, maar heel beeldend een tokkelend ensemble (pizzicato) en dan ook nog eens in majeur. Ja, die doodsklokjes vormen bij Bach bijna altijd de opwekkende introductie naar een wenkend Jenseits, waar wij 21ste- eeuwers nauwelijks nog in durven te geloven.

Tot slot

De cantate sluit af met een vierstemmig, heerlijk stijgend koraal voor koor en orkest, op de slotfrase van het lied 'von Gott will ich nicht lassen' van Ludwig Helmbold uit 1563.

Ook de melodie van dit koraal hebben we vast al eens eerder gehoord, toontje lager, toontje hoger.

En zo is in amper 12 minuten het wonder voorbij. U kunt daar natuurlijk bij zijn: zondagavond 19.30 uur Paaskerk.

